

UDK: 821.163.4.09Petrović Njegoš P. II

Stručni rad

Danilo RADOJEVIĆ (Podgorica)

Dukljanska akademija nauka i umjetnosti

ANTUN BARAC O NJEGOŠU

Knjiga *Prilozi o Njegošu*, darovitog hrvatskog književnog kritičara Antuna Barca, koju je u jubilarnoj Njegoševoj godini objavio Institut za crnogorski jezik i književnost, vrijedan je prilog obogaćivanju saznanja o tome koliko je djelo toga crnogorskog pjesnika i mislioca izazivalo istraživačke interese. Članke Antuna Barca skupio je, priredio za štampu i napisao predgovor dr Krsto Pižurica.

Ključne riječi: *Antun Barac, Krsto Pižurica, njegošologija*

Knjiga *Prilozi o Njegošu*, darovitoga hrvatskog književnog kritičara Antuna Barca, koju je u jubilarnoj Njegoševoj godini objavio Institut za crnogorski jezik i književnost, vrijedan je prilog obogaćivanju saznanja o tome koliko je djelo toga crnogorskog pjesnika i mislioca izazivalo istraživačke interese. Članke Antuna Barca skupio je, priredio za štampu i napisao predgovor dr Krsto Pižurica.

U predgovoru knjizi Antuna Barca, dao je Pižurica široku sliku rada toga književnog kritičara koji je pokazao duboko razumijevanje Njegoševa pjesničkog djela. Ujedno je Pižurica iskazao jedan oblik zahvalnosti Antunu Barcu, što mu je, kroz predavanja na studijama, pokazao put za otkrivanje literarnih vrijednosti.

Pižurica nalazi da je Barac donosio trezveni sud o vrijednosti književnih djela koje je analizirao. Najviše se bavio hrvatskim književnicima (Šenoa, Mažuranić, Nazor, i dr.). Objavio je, 1954. godine, knjige *Hrvatska književnost* i *Jugoslavenska književnost*.

Prvi je tekst Antun Barac napisao o jednome Njegoševu djelu 1924. godine. Povod je bio izdanje *Luče mikrokozma*, s predgovorom folozofa Branislava Petronijevića (1923). U tome kritičkom osvrtu, koji je objavio u zagrebačkome časopisu *Jugoslavenska njiva*, Antun Barac kaže da je *Luča mikrokozma* za Njegošev pogled na život – karakteristično djelo, jer sadrži pjesnikov pokušaj da riješi problem čovjekove egzistencije. Mišljenje Petro-

nijevića da se poezija i filozofija uzajamno isključuju, Barac nije prihvatio jer smatra da poezija „rasuđuje o biću svijeta i života“ i da na svoj način rješava problem bitka. I za filozofiju Barac je tvrdio da je vezana sa čovjekovim „čuvstvenim i voljnim životom“. Zato on zaključuje da su najveći pjesnici – „ujedno najveći filozofi“ jer utiču na razvoj duha „više nego li filozofi sa svojim sistemima“. Barac za Petronijevićevu raspravu kaže da se svodi na dokazivanje Njegoševa pesimizma i da je zbog toga navodio samo ona mjesta iz *Luče mikrokozma* koja potvrđuju tu tezu.

Stogodišnjicu prvoga izdanja *Gorskoga vijenca*, 1947. godine, nova vlast u Jugoslaviji riješila je bila da iskoristi, da bi preko toga djela sugerirala zajedničku nit – „oslobodilačku ideju“ – kod svih jugoslavenskih naroda. Zato je, početkom januara 1947. godine, Komitet za kulturu i umjetnost vlade FNR Jugoslavije donio odluku o organizovanju proslave pomenutoga jubileja, u čitavoj zemlji. Komitet je odredio i zajednički dan proslave za sve Republike, 18. maj. Rad na pripremi jubilarnoga izdanja *Gorskoga vijenca* prihvatili su: u Crnoj Gori Vido Latković i Vuko Pavićević; u Bosni Salko Nazečić koji je napisao i komentar; u Hrvatskoj Antun Barac, čiji je komentar objavljen uz *Gorski vijenac* u izdanju Matice hrvatske; u Sloveniji pjesnik Alojz Gradnik, koji je uradio novi prijevod toga Njegoševa djela na slovenački jezik; u Makedoniji književnik Blaže Koneski, čiji je prijevod *Gorskoga vijenca* na makedonski ujedno i prvo objavljivanje toga djela na tome jeziku.

Gorski vijenac je tada štampala i „Jugoslovenska knjiga“, s predgovorom Radovana Zogovića, ali bez komentara. Iste godine pojavila su se i tri izdanja *Gorskoga vijenca*, u Beogradu i Zagrebu, s komentarom Đuze Radovića.

Antun Barac je uz *Gorski vijenac* napisao komentar koristeći komentare Milana Rešetara i Trifuna Đukića, kao i tekstove nekih autora koji su tumačili pojedine stihove. Potrebno je naglasiti da je Barac polazio od stava da opširna tumačenja stihova mogu remetiti doživljaj pjesnikovih metafora. Zato su njegova objašnjenja kratka i sadrže nužne podatke o istorijskim ličnostima koje su pomenute u tom dramskom spjevu, o geografskim pojmovima, i td, kao i tumačenja najtamnijih mjesta. Barac je komentare primjerio hrvatskim čitaocima.

Krsto Pižurica je u predgovoru ovoj knjizi konstatovao da je Antun Barac komentarom *Gorskoga vijenca* „ugradio kamenčić u mozaik crnogorsko-hrvatskih kulturnih veza“, te da nije iznevjerio Njegoševu misao i jezički izraz.

Barac je odbacio razne pretpostavke nekih autora o tome zašto su u Posveti *Gorskog vijenca* umetnute tačke među neke strofe, zaključujući da je u pitanju samo „tipografski razlog“ jer je Posveta u štampi složena nakon što je *Gorski vijenac* bio već paginiran, pa je „trebalo naći načina da se ispune prazne stranice“.

Pri proslavi stogodišnjice od Njegoševe smrti, 1951. godine, Barac je objavio dva članka o Njegošu, u crnogorskome časopisu *Stvaranje*: „Jedan prizor u *Gorskom vijencu*“ i „Tri dana u Trijestu na njemačkom jeziku“. U prvome tekstu autor zaključuje da glavni pokretač radnje u *Gorskome vijencu* nije pojedinac, već narod, koji u otsudnim časovima ima bolje ošćećanje za potrebe vremena nego li „duhom jači pojedinci“. Tako je Njegoš za sudbonosnu odluku o ustanku isticao pritisak naroda koji se ispoljavao u **kolima**, da bi taj prijelom dobio najviše opravdanje. Barac je zaključio da je vladika Danilo samo izvršilac volje naroda.

U drugome članku iz 1951. godine, Barac piše o prijevodu s italijanskog na njemački, pjesme „Tri dana u Trijestu“, koji je objavljen u njemačkome časopisu *Der Pilger* (Putnik), u Karlovcu. Barac pretpostavlja da je prijevod pjesme učinio Ivan Mažuranić, koji je tada živio u Karlovcu i sarađivao u tome časopisu. On osporava tvrdnje da Njegoša njegovi savremenici nijesu ocjenjivali kao pjesnika, nalazeći da su ga tadašnji kulturni radnici u Hrvatskoj smatrali „odličnim književnikom“, kao što ga je cijenio krug oko književnika Stanka Vraza.

Barac je pisao o Njegošu i u svojoj knjizi *Jugoslavenska književnost*. On kaže da je Njegoš, tragajući za smislom života, našao odgovor „u preegzistenciji ljudske duše“. Čovjek je, kao anđeo Adam, bio u savezu sa Satanom protivu Boga, ali se pokajao pa zato nije bačen u Tartar, već na Zemlju da tu bijedno provodi dane i da se prišeća nekadašnje sreće. Tako Barac daje osnovnu ideju spjeva *Luča mikrokozma*. U pomenutoj knjizi on govori o *Gorskom vijencu* i drami *Šćepan Mali*. Pri sažimanju Njegoševih pogleda, Barac kaže da je on iskazivao vlastito iskustvo da se samo borbom, a ne „kompromisom i puzanjem stijeće sloboda, spašava čast i nezavisnost“. Njegoš je u glavnome liku *Gorskoga vijenca* pokazao sopstveni udes.

Zahvaljujući književnom kritičaru Krstu Pižurici, bavljenje Njegošem hrvatskoga kritičara Antuna Barca dospjelo je do današnje crnogorske čitalačke publike. Institut za crnogorski jezik i književnost ovim izdanjem potvrdio je svoju predanost da naučnom obradom čuva kontinuitet crnogorske kulturne i literarne baštine, i sabira njene odjeke u drugim sredinama.

Danilo RADOJEVIĆ

ANTUN BARAC ON NJEGOŠ

The book entitled *Studies on Njegoš* by talented Croatian literary critic Antun Barac, published by the Institute for Montenegrin Language and Literature, presents a valuable contribution to the knowledge about how much the work of this Montenegrin poet and philosopher aroused research interests. The studies by Antun Barac were collected and prepared for publication by Dr. Krsto Pižurica, who also authored the foreword to the edition.

Key words: *Antun Barac, Krsto Pižurica, Njegošology*